

Н. Ю. ЄРШОВА, Н. О. БУКАТЕНКО

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ТА РОЛЬ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

В статті досліджена корпоративна соціальна відповідальність як антикризова стратегія діяльності підприємства. Визначено, що соціальна відповідальність є складовою корпоративного управління. Систематизовані переваги корпоративної соціальної відповідальності залежно від розміру підприємства при прийнятті антикризових управлінських рішень, які визначені шляхом опитування. Зазначено, що кожна компанія вкладатиме в поняття "вплив на суспільство" свій зміст, залежно від напрямку бізнесу та інших особливостей. Розглянуті складові корпоративної соціальної відповідальності на прикладі ДП «ХМЗ «ФЕД». Надана характеристика типів корпоративної соціальної відповідальності залежно від виду діяльності суб'єктів господарювання. Детально охарактеризовані окремі складові соціальної відповідальності ДП «ХМЗ «ФЕД». Сформовані рівні корпоративної соціальної відповідальності на прикладі промислового підприємства, що може бути покладено в основу розробки маршрутної карти. На основі результатів опитування, встановлені причини виникнення кризових ситуацій на підприємстві. Зазначено, що для подолання кризових явищ важливим є те, наскільки історично прогресивною була організація у своїй участі в корпоративній соціальній відповідальності. Розроблені концептуальні основи антикризового управління діяльністю підприємства на основі соціальної відповідальності. Доведено роль та значення управлінської звітності для донесення інформації стейкхолдерам про основні аспекти та результати діяльності суб'єкта господарювання, пов'язані концепцією соціально відповідального бізнесу. Визначені основні функції управлінської звітності в процесі формування корпоративної соціальної відповідальності.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність; бізнес; антикризове управління; навколишнє середовище; етична відповідальність; благодійна діяльність; фінансова відповідальність стейкхолдери; компетенції; нефінансова звітність

N. IERSHOVA, N. BUKATENKO

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE ORGANIZATION OF THE ANALYSIS OF THE PROFITABILITY TO INCREASE THE EFFICIENCY OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL ACTIVITY AT THE ENTERPRISE

In the article, corporate social responsibility as an anti-crisis strategy for the activity of an enterprise is investigated. It is determined that social responsibility is an integral part of corporate governance. The advantages of corporate social responsibility depending on the size of the enterprise when making anti-crisis management decisions are systematized. It is presented that each company understands the essence of the concept of "impact on society", depending on the direction of business and other features. The components of corporate social responsibility are considered on the example of the Kharkov machine-building plant «FED». A characteristic of the types of corporate social responsibility depending on the type of activity of the company is presented. The individual components of the social responsibility of the Kharkov machine-building plant «FED» are described in detail. The levels of corporate social responsibility have been formed on the example of an industrial enterprise. These levels are the basis of the route map. Based on the results of the survey, the causes of crisis situations at the enterprise are established. It is noted that in order to overcome the crisis, it is important how historically progressive the organization was in its participation in corporate social responsibility. The conceptual bases for anti-crisis management of the company's activities on the basis of social responsibility have been developed. The role and importance of management reporting for conveying information to stakeholders about the main aspects and results of the enterprise's activities related to the concept of socially responsible business has been proven. The main functions of management reporting in the process of forming corporate social responsibility are defined.

Keywords: corporate social responsibility; business; anti-crisis management; environment; ethical responsibility; charity; financial responsibility; stakeholders; competencies; non-financial reporting

Вступ. Природа сучасного бізнес-клімату визначає кризу як більш менш постійне явище і стейкхолдери (внутрішні та зовнішні) майже завжди сприймають кризу як небезпеку для підприємства. Життєздатність, довіра та репутація організації знаходяться під загрозою, і суб'єкт господарювання може навіть припинити діяльність як прямий результат кризи. Для ефективного управління й планування діяльності організації, а також підняття раунду інвестицій керівництву доцільно усвідомлювати цінність корпоративної соціальної відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ролі та значення соціальної відповідальності (КСВ) в системі корпоративного управління присвячено праці Бондарук Т. Г., Бондарук І. С., Єршової Н.Ю., Нафі Дж., Телфорда Н. та ін. [1-4]. Протягом певного часу ідея КСВ набувала цінності і була предметом значної кількості дискусій, наукових та практичних досліджень. Багато уваги вченими приділялося питанням формування соціальної відповідальності підприємств, визначенню тенденцій їх зміни в динаміці, а також ролі управлінської звітності як комунікатора в системі соціально-

орієнтованого бізнесу [5-8]. Опрацьований досвід регулювання політики корпоративної соціальної відповідальності в країнах-членах ЄС на етапі реалізації концепції сталого розвитку [5], досліджено роль управлінської звітності для потреб менеджменту підприємства та обґрунтовано її склад [6, 7], запропоновані формати бухгалтерської управлінської звітності [8]. Однак, потребують подальшого дослідження питання того, як організації можуть використовувати КСВ в управлінні кризою, тому потрібне подальше вивчення такого роду дискурсу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження ролі корпоративної соціальної відповідальності в контексті антикризового управління діяльністю підприємства.

Методи дослідження. Для проведення дослідження використані методи логічного узагальнення та порівняння, аналізу та синтезу, експертні оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Увага до корпоративної соціальної відповідальності (далі - КСВ) в бізнес-середовищі експоненціально зростає за останні десятиліття через зміну соціальних норм. Як

наслідок, значна кількість підприємств докладає серйозних зусиль, щоб визначити та включити КСВ у всі аспекти свого бізнесу, включаючи антикризове управління. Соціальна відповідальність набуває різних значень залежно від виду діяльності та особливостей компанії. Наприклад: Корпорація Starbucks (SBUX) закупає сертифіковані за справедливою торгівлею інгредієнти для виробництва продуктів та активно підтримує стійке сільське господарство у регіонах, звідки надходять інгредієнти. Корпорація Lego Group, виробник іграшок Lego, взяла на себе зобов'язання зменшити викиди вуглекислого газу. У 2014 році компанія визнана партнером Всесвітнього фонду дикої природи із захисту клімату. Корпорація Target Corp. (TGT) – Великий ритейлер також відомий своїми програмами соціальної відповідальності, включаючи гранти на освіту. Авторами цього дослідження проведено опитування на предмет визначення переваг корпоративної соціальної відповідальності. В опитуванні через гул-форму прийняли участь 5-ть великих корпорацій та 5 середніх підприємств м. Харкова. Кількість респондентів 29 осіб, які працюють на підприємствах, які обрані для дослідження (рис. 1).

Рисунок 1-Переваги корпоративної соціальної відповідальності, визначені залежно від розміру підприємства*

*розроблено авторами

За результатами опитування можна сказати, що серед переваг респондентами особливо відзначені: 1) покращення відносин з інвесторами та 2) підвищення пізнаваності бренду. Згідно з дослідженням, проведеним Boston Consulting Group, компанії, які вважаються лідерами в екологічних, соціальних чи управлінських питаннях, мали надбавку до оцінки на 11% порівняно з конкурентами. Для компаній, які прагнуть отримати перевагу та перевершити ринок, реалізація стратегій КСВ, як правило, позитивно впливає на те, як інвестори ставляться до організації та як вони оцінюють цінність компанії. Ще одне дослідження, проведене професіоналами з Texas A&M, Temple та Міннесотського університету, показало, що цінності, пов'язані з КСВ, які об'єднують фірми та

співробітників, є нефінансовими перевагами роботи, які сприяють утриманню співробітників [4].

Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу - це концепція залучення соціальних і екологічних аспектів у діяльність бізнесу на засадах добровільності та взаємодії між різними зацікавленими сторонами (групами впливу); це внесок бізнесу у досягнення цілей сталого розвитку, який передбачає збалансованість економічних, соціальних та екологічних цілей суспільства, інтеграцію їх у взаємовигідні приписи та підходи; це спосіб покращити ефективність роботи компанії як у короткостроковому, так і довготривалому періодах.

Філософія КСВ позначається у проведених політиках, яка сприяє етичному балансу між двома завданнями: прагненням до прибутковості та корисністю для суспільства. Ця політика може бути або дорученням (благодійність: пожертвування грошей, часу або ресурсів), або бездіяльністю (наприклад, «зелені» ініціативи, такі як скорочення викидів парникових газів або дотримання правил охорони навколишнього середовища з обмеження забрудненості). Соціальна відповідальність також може підвищити моральний дух компанії, особливо коли компанія може залучати співробітників до своїх

соціальних справ. У філософії КСВ присутній й моральний імператив: можливість впливу на майбутні покоління.

КСВ часто розбивають на чотири категорії: вплив на навколишнє середовище, етичну відповідальність, благодійну діяльність та фінансову відповідальність. Характеристика типів КСВ надана на рис. 2. Складові КСВ мають особливості для кожного суб'єкта господарювання. Розглянемо КСВ ДП «ХМЗ «ФЕД».

Екологічна складова. Дана сфера включає екологічні аспекти виробництва, що охоплюють контроль забруднення при проведенні ділових операцій, запобігання або усунення шкоди навколишньому середовищу, що виникає в результаті перероблення та збереження природних ресурсів [9-11].

Рисунок 2 - Характеристика типів КСВ*

* складено на основі [3]

Для масштабного виробництва особливо важливим є альтернативні види виробництва та утилізації відходів. Для невеликої компанії (наприклад, консалтингової або юридичної фірми) — мінімізація споживання паперу та його сортування.

Забезпечення екологічної складової КСВ ДП «ХМЗ «ФЕД» покладено на групу охорони навколишнього середовища у складі відділу охорони праці. Основними функціями такої групи є постійний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства України та проектування цілей по підприємству у цій сфері. Так, до кінця 2021 р. такими уцілями є: зменшення випадків виявлення безхазяйних відходів на території підприємства.

Методом досягнення цілі визначено встановлення на території контейнерів для збору сміття та моніторинг вивозу сміття.

Важливо зазначити, що контрольний орган – Державна екологічна інспекція у Харківській області – проводить вимірювання показників складу та властивостей ґрунтів, відібраних на території підприємства у місці скиду забруднюючих речовин.

Такий моніторинг проводиться постійно, що доводить високу відповідальність підприємства за даним напрямом, який характеризує КСВ.

Енергетична складова. Ця сфера охоплює збереження енергії при провадженні діяльності і підвищення енергоефективності продукції компанії. У 2018 р. ДП «ХМЗ «ФЕД» за підтримки Харківської облдержадміністрації увійшло в число двадцяти машинобудівних підприємств України, в яких за рахунок залучення іноземних інвестицій було проведено безкоштовний енергоаудит. Після закінчення перевірки аудиторі розробили проект підвищення енергетичної ефективності заводу для впровадження сучасних енергозберігаючих технологій, що для ДП «ХМЗ «ФЕД» є одним із першочергових завдань. Аудит пройшов в рамках всеукраїнської програми енергоефективності, реалізація якої в умовах постійного зростання ціни на газ допомогла істотно скоротити витрати. Проект «Консультавання підприємств щодо енергоефективності» виконувався Німецьким товариством міжнародного співробітництва GIZ та

сприяв досягненню стратегічної мети — підвищення ефективності використання ресурсів у виробничих галузях української економіки.

В цілому, на підприємстві розроблена та виконується Програма підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів. У відповідності до цієї Програми здійснюються коротко- та середньострокові організаційні та технічні заходи з впровадження енергозберігаючого обладнання та технологій, що забезпечує подальше скорочення споживання електроенергії та природного газу. Заходи з скорочення споживання природного газу та електроенергії впроваджуються за рахунок коштів підприємства.

Етична (або сумлінна ділова практика). Ця складова визначає відносини компанії з зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами. Взаємодія з внутрішніми стейкхолдерами оцінюється через вплив організаційної діяльності на людські ресурси підприємства: практику найму, навчальні програми, рівень заробітної плати, плани додаткових пільг і бонусів, політику просування, безпеку роботи, стабільність робочої сили, а також порядок звільнень.

Зовнішні стейкхолдери це правозахисні та екологічні організації, партнери та контрагенти, клієнти та ін. Партнери ДП ХМЗ «ФЕД»:

– Державний концерн «Укроборонпром» – стратегічний виробник озброєння та військової техніки в Україні. Концерн об'єднує понад 100 державних підприємств та заводів у основних стратегічних галузях оборонної промисловості держави. ДК «Укроборонпром» має більше 10-ти конструкторських бюро, які займаються розробкою, проектуванням й дослідженнями та 6-ти компаній-спеціалізаторів.

– ДП «Харківське агрегатне конструкторське бюро» – провідне підприємство України з розробки, виготовлення і випробувань агрегатів для гідравлічних, паливних та електричних систем цивільної авіації.

– Українська асоціація високотехнологічних підприємств та організацій «КОСМОС» – неприбуткове добровільне об'єднання підприємств, організацій, установ та товариств усіх форм власності та відомчого підпорядкування, які здійснюють, мають намір здійснювати або підтримують космічну діяльність.

Клієнти є важливою групою стейкхолдерів. Взаємодія з ними забезпечується через оцінку задоволеності клієнтів, правдивість реклами, повноту і чіткість маркування, а також відповідність праву інтелектуальної власності. Як приклад, на ДП «ХМЗ «ФЕД» розроблена «Анкета оцінки задоволеності замовника», де представник організації-замовника може провести оцінку за 10-ти бальною шкалою за такими показниками:

- імідж ДП «ХМЗ «ФЕД» в цілому;
- ділова активність ДП «ХМЗ «ФЕД»;
- відношення до замовника (конструктивність);
- лояльність представників ДП «ХМЗ «ФЕД»;
- оцінка результату співробітництва;

- компетентність працівників;
- розуміння цілей Замовника;
- можливість досягнення цілей Замовника;
- правильність оформлення документів;
- інформація про продукцію (послуги);
- терміни (строки) оброблення (прийняття) заявки;
- комплектність (завершеність) поставки;
- дотримання термінів поставки;
- задоволеність продукцією, яка була надана минулого разу;
- задоволеність іншими послугами ДП «ХМЗ «ФЕД».

Якість продукту. В концепції соціальної відповідальності бізнесу цей напрямок визначають якісні аспекти продуктів: корисність, довговічність, безпека та зручність обслуговування. Взаємовплив складових КВС обумовлюється через вплив якості продукції на навколишнє середовище (екологічний аспект). Якість продукту підприємства забезпечує вхідний контроль металів, сплавів, нафтопродуктів, гумових сумішей, які надходять на підприємстві, а також оцінка якості проведення операцій на різних стадіях виробництва. Оцінку якості проводять фахівці:

- хімічно-спектральної лабораторії, оснащеною сучасними приладами і установками;
- металографічної лабораторії;
- лабораторії механічних випробувань, оснащених сучасними мікроскопами, наборами обладнання для проведення різних фізичних методів випробування, що дозволяє оцінювати структуру і механічні властивості сплавів і гум;
- лабораторії неруйнівних методів контролю з виявлення прихованих дефектів металів на різних технологічних стадіях виробництва продукції.

Лабораторії мають атестат акредитації і входять у склад підприємства, тому мають можливість постійного контролю якості.

Одночасно, для забезпечення якості продукту розроблені заходи для перешкодження поширення контрафактної продукції. Експлуатація «сірих» агрегатів, наприклад, систем управління літальних апаратів небезпечна не тільки їх ненадійним функціонуванням і втратами в експлуатації, але і безпосередньо загрожує життю людей, що знаходяться на борту повітряного судна. Понад 10 років на ДП ХМЗ «ФЕД» працює комісія, яка провела ряд заходів по скороченню частки контрафакту, в тому числі:

- з 2005 року введені захищені паспорти продукції, в 2006-2008 роках додані нові ступені захисту паспортів продукції;
- з 2002 року на підприємстві створена Комісія з автентифікації, звернувшись до якої можна замовити перевірку достовірності паспорта виробу по електронній копії;
- спільно з оригінальними виробниками двигунів і комплектуючих проводиться перевірка агрегатів на автентичність;
- створюється база даних по відстеженню агрегату протягом всього життєвого циклу, в перспективі планується створення єдиної бази даних для всіх підприємств, які виробляють авіаційну техніку;

– ведеться моніторинг ринку на виявлення випадків пропозиції нелегітимною продукції;

– введена нова політика роботи з авіаремонтними заводами: тепер поставка РГК (ремонтно-групових комплектів) можлива тільки за умови виконання авторського нагляду.

Сертифікація є дієвим інструментом в концепті КСВ. ДП «ХМЗ «ФЕД» має сертифікати менеджменту якості, серед яких: сертифікат схвалення організації з технічного обслуговування; сертифікат схвалення організації виробника; сертифікат з ISO 14001:2015; сертифікат з ISO 9001:2015; сертифікати відповідності; атестати виробництва та ін.

Дієвість КСП ДП «ХМЗ «ФЕД» забезпечує ієрархія, яка складається з таких рівнів.

1. Базовий рівень забезпечується виконанням договірних зобов'язань: своєчасною оплатою податків, виплата заробітної плати, по можливості – наданням нових робочих місць (розширення штату).

2. Другий рівень забезпечується адекватними умовами роботи та життя працівників: підвищенням рівня кваліфікації працівників, профілактичним лікуванням, будівництвом житла, розвитком соціальної сфери.

3. Третій рівень забезпечується благодійною діяльністю ДП «ХМЗ «ФЕД».

ДП «ХМЗ «ФЕД» у процесі переходу з другого на третій рівень, оскільки починає займатися благодійністю.

Підтримка високого рівня корпоративної соціальної відповідальності зміцнює імідж компанії, ділову репутацію, що є важливим при врегулюванні кризових ситуацій керівництвом підприємства. При опитуванні, проведеному авторами цього дослідження, встановлено, що основними причинами виникнення кризових ситуацій на підприємствах респондентами визначені: 1) недосконалість податкової системи (16,8% опитаних), недосконалість нормативної та законодавчої бази (15,9%), високий рівень інфляції (17,7 %); 2) неефективне управління внутрішніми факторами мікросередовища підприємства (58,9%); використання підприємством стратегії, яка не адаптована до зовнішніх факторів макросередовища (51,2%); розбалансованість економічного механізму відтворення капіталу підприємства (33,3%); інші (46,8%). Серед інших визначені такі: вибіркове сприйняття, увага на інше джерело інформації, нерозуміння важливої інформації; нездатність лідерів прислухатися до думки підлеглих, помилки у звіті про оцінку діяльності, порушення в системі комунікацій, компанії із зовнішнім середовищем.

Важливо зазначити, що коли справа доходить до управління кризою, кожне підприємство впроваджує корпоративну соціальну відповідальність унікальним для нього способом. Фактори, які сприяють антикризовому управлінню: розмір підприємства, його бізнес-культура, вимоги стейкхолдерів й те, наскільки історично прогресивною була організація у своїй участі в корпоративній соціальній відповідальності (рис. 3).

Для антикризового управління діяльністю підприємством важливістю набувають комунікаційні інструменти соціальної відповідальності, одним з яких є нефінансова звітність [12, 13]. Українська модель нефінансової звітності знаходиться на стадії розвитку, а міжнародний досвід пропонує достатню кількість нефінансових звітів у всіх галузях. Згідно з визначенням Єврокомісії нефінансова звітність є концепцією, згідно якої бізнес добровільно інтегрує соціальні й екологічні ініціативи, а також взаємодію із заінтересованими сторонами в комерційну діяльність. Отже, нефінансова звітність є публічним інструментом інформування акціонерів, співробітників, партнерів про те, як і якими темпами підприємство реалізує стратегічні плани розвитку [14, 15]. Функціями управлінської звітності для КСВ в антикризовому управлінні діяльністю організації є:

– аналітична та оціночна – надання інформації про результати соціальної діяльності в необхідних аналітичних розрізах в кризових умовах, що дає можливість оцінити можливості керівників в даному аспекті відповідальності;

– логістична – інформаційна підтримка прийняття управлінських рішень щодо підтримки КСВ, в тмочислі, встановлення взаємозв'язків між різними рівнями управління;

– стратегічна – надання інформації для оцінки перспектив розвитку, формування стратегії КСВ підприємства в кризових умовах.

– контрольна – інформаційне забезпечення функціонування системи контролю за забезпеченням рівня КСВ на підприємстві.

Концептуальні основи управлінської звітності формуються як модель, що складається з певного набору взаємопов'язаних елементів, зокрема: мета, функції, основні завдання, принципи та вимоги до інформації. В Методичних рекомендаціях Міністерство фінансів України надає своє бачення змісту звіту про управління, але не наполягає на ньому навіть щодо структури звіту, зазначаючи: «перелік напрямів та показників, які рекомендується розкривати у звіті про управління, не є вичерпним. Підприємство може розкривати іншу інформацію, яку вважає за доцільне» [13]. І це знов таки є маркером управлінської звітності. Звіт про управління як «документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності» [16].

На практиці керівництво підприємством використовує різні способи розкриття інформації стейкхолдерам щодо корпоративної соціальної відповідальності:

– надання цієї інформації в окремому розділі річного нефінансового звіту;

– надання цієї інформації в окремому розділі бізнес-плану або плану стратегічного розвитку компанії;

– формування відомості про кадрову політику та стратегію підприємства [14-17].

Рисунок 3 - Концептуальні основи антикризового управління діяльністю підприємства на основі соціальної відповідальності*

* розроблено авторами

Суб'єктам бізнесу доцільно впроваджувати прості форми відображення інформації про соціальну відповідальність бізнесу, поступово розширюючи межі своєї нефінансової (соціальної) звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дає можливість сформулювати низку узагальнюючих положень, які розкривають роль та перспективи соціальної відповідальності в антикризовому управлінні діяльністю підприємства. А саме:

– соціальна відповідальність це вирішальний елемент в економічних зв'язках, оскільки дозволяє вирішувати проблеми, пов'язані з корпоративним управлінням;

– відповідно до принципів, що лежать в основі концепції корпоративної соціальної відповідальності, підприємства несуть відповідальність за свої дії не лише з точки зору своїх юридичних і фінансових зобов'язань, але й за морально-етичні рішення, які вони приймають, і благодійні внески, які вони роблять;

– інформаційне забезпечення соціального аспекту діяльності підприємства здійснюється за допомогою соціальної (нефінансової) звітності;

– практика корпоративної соціальної відповідальності може бути важливим внеском у створення та підтримку високої корпоративної репутації будь-якої організації при подолання кризових явищ.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є знаходження алгоритмів і процедур збору і обробки нефінансової інформації, розширення технічних можливостей передачі і зберігання даних реалізації антикризової стратегії.

Список літератури

1. Єршова Н. Ю. Методологія управління підприємством та її вплив на облікову парадигму. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №3. 853-858.
2. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Економічна природа організаційно-економічного механізму соціальної відповідальності бізнесу. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020. № 1–2. С. 57–64.
3. Nafi J. Different Types of Corporate Social Responsibility (CSR). 2018. URL: <https://www.transparenthands.org/different-types-of-corporate-social-responsibility-csr/> (дата звернення 24.12.2022).
4. Telford N. A List Of Statistics That Demonstrate The Importance Of CSR. 2021. URL: <https://viewsforchange.com/list-statistics-demonstrate-importance-csr/> (дата звернення 25.12.2022).
5. Safonchik O., Vitman K. Prospects of Corporate Social Responsibility Development in the EU in Sustainable Development. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5. № 4. pp. 212-220.
6. Iershova N., Tkachenko M. Theoretical and methodological framework of accounting and analytical support for sustainable development strategy. Development of the innovative environmental and economic system in Ukraine : coll. monogr. / ed. T. Ponomarenko. – Prague : OKTAN PRINT s.r.o., 2019. – pp. 282-302. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/41780/4/2019_Iershova_Theoretical_and_methodological.pdf (дата звернення 20.12.2022).
7. Molderez I. Corporate Social Responsibility and the Sustainable Development Goals (SDGs). In: Leal Filho, W., Azul, A.M., Brandli, L., Lange Salvia, A., Wall, T. (eds) Decent Work and Economic Growth. Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals – 2021. Springer, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-95867-5_7 (дата звернення 18.12.2022).

8. Скрипник М.І., Григоревська О.О., Вигівська І.М. Формати бухгалтерської управлінської звітності: методика визначення і формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 18. С. 568–573.
9. Букаренко О. І., Подустов М. О., Дзевочко О. М., Букаренко Н.О. Математична модель управління температурним режимом дистиляційної колони в содовому виробництві при змінних навантаженнях. *Інтегровані технології та енергозбереження*. 2018. № 1. С.21–29.
10. Єршова Н.Ю., Букаренко Н.О. Екологічний облік і контроль в умовах глобалізаційних викликів. Зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. «Наукові читання професора Г. Г. Кірейцева» (до 90-річчя від дня народження). – Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України (22 лютого 2022 р.). С. 49–51.
11. Букаренко Н.О., Зінченко М.Г., Єршова Н.Ю. Інноваційна технологія очищення миючих розчинів після миття автомобілів для приймання екологічних управлінських рішень. М-ли Міжн. наук.-практ. конф. «Problems of Emergency Situations» – Харків: Національний університет цивільного захисту України, 19 травня 2022 р. С. 177–178.
12. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n2> (дата звернення 18.12.2022).
13. Методичні рекомендації зі складання звіту про управління: наказ Міністерства фінансів України від 07.12.2018 р. № 982 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18> (дата звернення 18.12.2022).
14. Iershova N. Ju. Rozvytok metodologichnyh osnov formuvannya integrovanoi' zvitnosti. *Naukovyy visnyk Uzhgorods'kogo universytetu: Seriya Ekonomika*. 2016. Vol. 1 (47). pp. 451–459.
15. Єршова Н.Ю. Визначення нематеріальних активів та їхня оцінка. *Вісник ЗНУ*. 2010. № 2(6). С. 157 – 161.
16. Осадча Г., Синявська Ю. Управлінська бухгалтерська звітність та критерії оцінки її ефективності. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. Вип. 6 (49). С. 223–227.
17. Кущик П.О. Сучасне трактування, склад і особливості формування управлінської звітності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2014. № 797. С. 248–254.
18. Ponomarenko. – Prague : OKTAN PRINT s.r.o., 2019. – pp. 282–302. Available at: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/41780/4/2019_Iershova_Theoretical_and_methodological.pdf (accessed 20.12.2022).
19. Molderez I. Corporate Social Responsibility and the Sustainable Development Goals (SDGs). In: Leal Filho, W., Azul, A.M., Brandli, L., Lange Salvia, A., Wall, T. (eds) *Decent Work and Economic Growth. Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals*. – Springer, Cham. 2021. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-319-95867-5_7 (accessed 18.12.2022).
20. Skrypnik M.I., Hryhorevska O.O., Vyhivska I.M. Formaty bukhgalterskoi upravlinskoi zvitnosti: metodvka vvznachennia i formuvannia [Formats of Accounting Management Reporting: Methods of Definition and Formation]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky* [Global and national economic problems]. 2017. Vol. 18. 568–573.
21. Bukatenko O. I., Podustov M. O., Dzevochko O. M., Bukatenko N.O. Matematychna model' upravlinn'ya temperaturnym rezhymom dystyl'acijnoi' kolony v sodovomu vyrobnyctvi pry zminnyh navantazhennjah [Mathematical model of controlling the temperature regime of the distillation column in soda production under variable loads]. *Integrovani tehnologii' ta energozberezhennja* [Integrated technologies and energy saving]. 2018. no 1. pp. 21–29.
22. Iershova N.Ju., Bukatenko N.O. Ekologichnyj oblik i kontrol' v umovah globalizacijnyh vyklykiv. [Environmental accounting and control in the conditions of globalization challenges] *Zbirnyk tez dopovidej Vseukrai'ns'koi' naukovo-praktychnoi' onlajn-konferencii' «Naukovi chytannja profesora Grygorija Gerasymovycha Kirejceva» (do 90-richchja vid dnja narodzhennja)* – Kiev: Nacional'nyj universytet bioresursiv i pryrodokorystuvannja Ukrai'ny (22 ljutogo 2022). pp. 49–51.
23. Bukatenko N.O., Zinchenko M.G., Iershova N.Ju. Innovacijna tehnologija ochyshhennja myjuchyh rozchyniv pislja mytja avtomobiliv dlja pryjmannja ekologichnyh upravlinsk'kyh rishen' [Innovative technology for cleaning solutions after washing cars for making environmental management decisions]. *Problems of Emergency Situations: Materialy Mizhnarodnoi' naukovo-praktychnoi' konferencii'*. – Kharkov: Nacional'nyj universytet cyvil'nogo zahystu Ukrai'ny, 19 travnja 2022. pp. 177–178.
24. Pro buhgalters'kyj oblik ta finansovu zvitnist' v Ukrai'ni: Zakon Ukrai'ny vid 16.07.1999 r. № 996-XIV [On accounting and financial reporting in Ukraine: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n2> (accessed 22.12.2022).
25. Metodichni rekomendacii' zi skladannja zvitju pro upravlinnja: nakaz Ministerstva finansiv Ukrai'ny vid 07.12.2018 r. № 982 [Methodological recommendations for drawing up a management report] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18> (accessed 22.12.2022).
26. Iershova N. Ju. Rozvytok metodologichnyh osnov formuvannya integrovanoi' zvitnosti. *Naukovyy visnyk Uzhgorods'kogo universytetu: Seriya Ekonomika*. 2016. Vol. 1 (47). pp. 451–459.
27. Iershova N.Ju. Vyznachennja nematerial'nyh aktyviv ta ihnja ocinka [Definition of intangible assets and their evaluation]. *Visnyk ZNU* [Bulletin of ZNU]. 2010. no 2(6). pp. 157 – 161.
28. Osadcha G., Synjavs'ka Ju. Upravlins'ka buhgalters'ka zvitnist' ta kryterii' ocinky ii' efektyvnosti [Management accounting and criteria for evaluating its effectiveness]. *Naukovo-vyrobnychij zhurnal «Biznes-navigator»* [Scientific and industrial magazine "Business-navigator"]. 2018. Vol. 6 (49). pp. 223–227.
29. Kutsik P.O. Suchasne traktuvannja, sklad i osoblivosti formuvannja upravlinskoi' znitnosti pidpriemstva [Modern Interpretation. Composition and Features of the formation of management reporting of the enterprise]. *Visnik Natsionalnogo universytetu «Lvivska politehnika»* [Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"]. 2014. Vol. 797. pp. 248–254.

Надійшла (received) 09.01. 2023

Відомості про авторів / About the Authors

Єршова Наталія Юріївна (Iershova Natalia Yuriivna) – доктор економічних наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3544-3816>; e-mail: Natalia.Iershova@kphi.edu.ua

Букаренко Наталія Олексіївна (Bukatenko Nataliia Alekseevna) – кандидат технічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4115-1422>; e-mail: nataliia.bukatenko@kphi.edu.ua